

אהבה. הלכות מזוזה פ"ו

הזמן גרמא ונשים חייבות כדתן פ"ק דקידושין ופ"כ בקטנים שהגיעו לחינוך עסקין דהא קמי חייבין במזוזה וחייבין לאו לקטנים רמי אלא על מי שמוטל עליו להנכס וז"ל ומחנכין את הקטנים : השוכר בית בח"ל וכו' עד מיד. דרייתא בפרק החללה (מנחות מ"ד) :

יא המשכיר בית לחבירו וכו' עד סוף הפרק. דרייתא דמיתא פ"ק דקידושין (דף ק"ג). וז"ל ולקבוע אוסר וכו'. (שם ק"א) : בעל מיתה מרב שש מקום מזוזה על מי עליו למכור חפירת מקום המזוזה על מי על השוכר או על המשכיר ופסע דעל השוכר : **פ"ו א** עשרה תנאים וכו'. מחברתא דהא דאמר ר' יוחנן :

ב בית שאין בו ארבע אמות וכו'. דרייתא דר' יוחנן (דף ק"ה) ומפרש רבינו דהיינו שאין בו כדי לרבע ארבע על ארבע אבל אם יש בו כדי לרבע חייב. והר"ם חולק על זה וכתב בהלכות מזוזה ד' על ד' אמות מרובעות צעין דצענין אחר לא חייב לדירה : **ג** באכסדרה והוא המקום וכו'. בפרק הקומץ (מנחות ל"ג) אמר רבא דר' רב שילא אמר רב חסדא באכסדרה פטורה מן המזוזה ואף ע"פ שיש לה פלימין מ"ט לחזקין חקרה עבדי כלומר ואפילו יש לה דלתות וכל שאר החנאים : וכן התקרה וכו'. נראה שטעמו מדאמרין בהקומץ אמר ר' אבהו חזינא להו לאיספלידא דבי מר דלית להו פלימין ולית להו מזוזה קסבר חזקין לתקרה הוא דעבדי. ומפרש רבינו דאספלידא היינו תקרה שאין לה כתלים אלא עומדת על עמודים מכאן ומכאן : בית

שמש : ואחר שגוללה מניחה בצפונה וכו' :

ז ומכר חמלה וכו'. כן כתב ר"ף ז"ל. ומ"ש ואינו מוכר בשעת כתיבתה וכו' מדאמרין בפרק החללה (שם מ"ב) כל מזה שאין עשייתה גמר מזהם אינו מוכר חמלה בשעת גמר מזהם :

ח תלואה במקל וכו'. בהקומץ (שם ל"ב) מיתא דר' יודא אמר שמואל וברייתא : הניחה אחורי הדלת וכו'. דרייתא שם : חפר במזוזה הפתח וכו'. גם זה שם (ל"ג) אמר ר' יודא אמר שמואל עשאה כמין נגר פסולה חייב והא כי חפר ר' יוחנן דר' יוסף אמר מזוזהא דבי רבי כמין נגר עשויה לא קשיא הא דעבדיה כסיכתא והא דעבדיה כליספירא. ומפרש רבינו כרש"י דעבדיה כסיכתא פסולה דהיינו כיחד שקובעין בחור : העמיק לה וכו'. גם זה שם (ל"ג) דר' רב יוסף דר' אבהו משמיה דרבא העמיק לה ספח פסולה כלומר והו"ל תעשה ולא מן העשוי : חתך קנה וכו'. גם זה שם דרייתא ומיתא דר' חמא דריה דרבא כלומר משום דהוא ליה תעשה ולא מן העשוי :

ט מזוזה היחיד וכו'. דרייתא פ"ק דיומא (דף י"א). ודעבד פירש הר"ם ז"ל בשמיעה. ופירש"י פעמים צינול כל דבר שהוא של רבים אין להטות עליו הרבה שם חסרית יהא כל אחד אומר יעשו חבירי :

י הכל חייבים וכו'. משנה פרק מי שמתו (ברכות י"ז) : נשים ועבדים וקטנים פטורין מק"ש ומן החפלין וחייבים בחפלה ובמזוזה כלומר מפני שהיא מזהם עשה שלא

כשיפתח הקורא לקרות יקרא מראש השיטה לסופה. ואחר שגוללה מניחה אבשופרת של קנה או של עץ או של כל דבר ומחבר אותה אל מזוזה הפתח במסמר או חופר במזוזה הפתח ומכנים בה המזוזה : **ז** וקודם שיקבענה במזוזה הפתח מברך תחלה. ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקבוע מזוזה. ואינו מברך יבשעת כתיבתה שקביעתה זו היא המצוה : **ח** תלואה במקל פסולה שאין זו קבועה. הניחה אחרי הדלת לא עשה כלום. חפר במזוזה הפתח והכנים המזוזה כמו נגר והיא [ו] כבריח הקרשים בטבעות פסולה. העמיק לה טפח פסולה. חתך קנה והכנים בו מזוזה ואחר כך חיבר הקנה אל קנים אחרים והעמיד מן הכל מזוזה הפתח פסולה מפני שקדמה קביעת המזוזה לעשיית מזוזה הפתח : **ט** מזוזה היחיד נברקת פעמים בשבוע. ומזוזה רבים פעמים ביובל. שמא נקרעה ממנה אות אחת או נמחקה מפני שהיא קבועה בכתלים מרקבת : **י** הכל חייבין במזוזה אפילו נשים ועבדים. ומחנכים את הקטנים לעשות מזוזה לבתיהם. יהשוכר בית בחוצה לארץ והדר בפונדק בארץ ישראל פטור מן המזוזה ל' יום. אבל השוכר בית בארץ ישראל חייב במזוזה מיד :

יא המשכיר בית לחבירו על השוכר להביא מזוזה ולקבוע אותה אפילו היה נותן שכר על קביעתה. מפני שהמזוזה חובת הדר היא ואינה חובת הבית. וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויצא. ואם היה הבית [ו] של בתי הרי זה נוסלה כשיצא :

פרק ששי

השגת הראב"ד

(*) עשרה תנאים כו' עד ויהיו לו דלתות : כתב הר"ם ז"ל שיהיו לו דלתות לא נאמר אלא משום היכר זיר ובעשר שנים שני בתים שיש לשייכם ויחיה מכלל ומכלול ואין יוכרת ביניהם לשער האמנותי אלא כהיכר זיר שנו ולפיכך אמר לו קבע דשי ברישא עכ"ל :

א עשרה * תנאים יש בבית ואחר כך יתחייב הדר בו לעשות לו מזוזה. ואם חסר תנאי אחד מהן פטור מן המזוזה ואלו הן. שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר. ושתהיינה לו שתי מזוזות. ויהיה לו משקוף. ותהיה לו תקרה. ויהיו לו דלתות. ויהיה השער גבוה עשרה טפחים או יותר. ויהיה הבית חול. ויהיה עשוי לדירת אדם. ועשוי לדירת כבוד. ועשוי לדירת קבע : **ב** בית שאין לו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המזוזה. * ואם יש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות בשוה אע"פ שהוא עגול או בעל חמש זוויות ואין צריך לומר שאם היה ארכו יתר על רחבו הואיל ויש בו לרבע ארבע אמות על ארבע אמות חייב במזוזה : **ג** באכסדרה והוא המקום שיש לו שלשה כתלים ותקרה אף על פי שיש לה שני פצימין ברוח רביעית פטורה מן המזוזה. מפני שהפצימין להעמיד התקרה הם עשויים ולא משום מזוזות נעשו. וכן התקרה שאין לה כתלים אלא עומדת על עמודים

א טור י"ד כו' רפ"ט סמ"ג עשין שם : ב עיין בחומ' פרק החללה (דף מ"ב) : ג טור כו' רנ"א סמ"ג עשין שם : ד טור כו' רפ"ה סמ"ג עשין שם : ה טור כו' רנ"א : ו טור כו' רפ"ח סמ"ג עשין שם : ז טור כו' רפ"ט סמ"ג עשין שם : ח טור כו' רפ"ה סמ"ג עשין שם : ט טור כו' רפ"ה סמ"ג עשין שם : י טור כו' רפ"ה סמ"ג עשין שם :

הנחות מיימוניות

[ו] וכן פירש"י הא דאמר רב עשאה כמין נגר פסולה ואדרבא יש לקבועה מעומד וכן נראה לרא"ם וכן פסק רבינו שמחה שאין יראה ששם שלה את הפתח כדאיתא התם ודלא כפירוש רבינו חם שפ"י כמין נגר מעומד ושיש לקבועה מושכב וכן כתב בספר המצות שנהגו כפירוש רש"י וכן פ"י בערוך נגר שמשמשים אחורי הדלת ברוחב וכו' וכתב וי"ם נגר שמשמשים אחורי הדלת באיסקופה תימה לי דבפרק השואל גבי הא דתנא המשכיר בית לחבירו משכיר חייב בדלת ובמנועול ובנגר פירש"י נגר היינו שתוחבין בחור שבאיסקופה והיינו דלא כפירוש דהבא : [ז] אבל תני בתים ששוכרים ישראל מכות' פסק ר"י דפטורין ממזוזה דכתב ביהך ולא בית אחרים כדאמרין גבי פלית שאלה כל שלשים יום פטורה מציצת דכתב כמותך ולא כמות אחרים ואף לאחר שלשים יום אינו חייב אלא מדרבנן שלא יאמרו שלו הוא אבל בית כותי לא אתי למיפטי דקלא אית ליה והא דאמרין מזוזה חובת הדר היא היינו לפטור ישראל בשכותי שוכרו ממנו אבל לחייב ישראל כשדר בבית כותי לא. אך קשה אמאי לא דרשין ביהך ולא בית אחרים ופסקר כששוכר ישראל מישראל כמו דדרשין כמותך ולא כמות אחרים ואם תתקן דחשבינן ליה ביתו דשכירות קניא כמו כן שאלה קניא ע"כ מצאתי. ודעת רבינו המחבר דחייב אפילו בבית כותי כל זמן שהוא בתוכה כדמוכח לשון העמוד : [ח] הקומץ רבה פתחי שימאי פטורין מן המזוזה מאי פתחי שומאי פלגי בה רב רהומי דר' אבהו דלית ליה מזוזה וחד אמר דלית להו שקפי וכתב דא"ם דלחומרא עבדינן ואיזה מהם שיהיה חייב במזוזה. אבל בספר המצות כתב רבינו המחבר : * [כתב השור בענין זה כתב הרמב"ם יש בו לרבע ד' על ד' וכו' וא"ל כתב שאינו חייב אלא אם הוא מרובע ד' על ד' :

מגדל עז

וקודם שיקבענו כו' עד זו היא המצוה. בהלכות ר"י אלפס ז"ל : תלואה במקל כו' עד מזוזה הפתח. פרק הקומץ רבא (דף ל"ב) : מזוזות היחיד כו' עד מרקנת. פרק קמא דיומא (דף י"א) : הכל חייבין במזוזה כו' עד לנתיבם. פרק מי שמתו (דף י"א) ופרק קמא דקידושין (דף ל"ב) : השוכר בית בחמלה לארץ כו' עד מיד. פ"ק דעבודה זרה (דף כ"א) וזמנאות פרק החללה (דף מ"ד) : המשכיר בית לחבירו כו' עד סוף הפרק. פרק קמא דע"ז (דף כ"א) ופרק קמא דמיתא (דף ק"ב) : עשרה תנאים כו' עד ויהיו לו דלתות. פרק הקומץ רבא (דף ל"ג) : כתב הראב"ד ז"ל שיהיו לו דלתות לא נאמר וכו' קבע דשי ברישא עכ"ל. זא"ל היא מהשאלות ששלחו לפניו. חכ"מי לוג'ל : ואני אומר היכר זיר כפני עמנו וקביעת דלתות כפני עמנו והכי מוכחא סוגיין דפרק הקומץ רבא דגרסינן ואמר רב יהודה במזוזה הלך אחר היכר זיר מאי היכר זיר אמר רב יהודה אמר שמואל אפקחא היכי דמי כגון פיתחא דבין תרי בתים בין די גברי לבי נשי ע"כ כהיכר זיר. וכתב הכי גרסינן ריש גלותא כנה ביתא אמר ליה לרב נחמן קבע לי מזוזהא אמר ליה חלי דשי ברישא עכ"ל. ואי סלקא דעתך דהאי עובדא דרב נחמן משום היכר זיר אמר ליה לריש גלותא אמר ליה חלי דשי ברישא הוה ליה למימר עבדי זיר ברישא אלא שמש מינה דזיר מיעבד הוה עבדי אלא דשי הוא דאכתי לא חליא והיינו דחללא לנשמועין דלחמות מעבדות ועוד כי אמר ריש גלותא כנה ביתא דמשמע שמחתה כנין כנין כותך כותך למזוזה אמאי לא קאמר פתח פיתחא בין די גברי לבי נשי או כנה ביתא וכו' כה פתחא בין די גברי לבי נשי אלא שמש מינה דלא משום זיר דבין גברי לנשי הוה אלא דלתות דבנין כנין כה גורמין ומעבדין. ומטעם זה הכריז ר"מ ז"ל דלתות עם הקבלה שהיתה צידו והדין עמו ועוד דהא צעין וכתבנאם על מזוזות ביהך ובשערך אלמא מזוזה ושער תחלה ואחר כך וכתבנאם כד"ל. ורש"י ז"ל פירש טעם אחר דילפינן מלילית דבעינן תעשה ולא מן העשוי ואי הוה קבע מזוזה והדר קבע דשי הוה ליה מן העשוי וכי מעינת כה שפיר היינו טעמא דידיה גופיה אלא דלית ליה מן הכי ודכרי רש"י ז"ל קבלה ואולי גם על זה סמך ר"מ ז"ל. ואחרי שכתבתי זה בלא לידית תשובה עמנו שהביא בחייו לחמיו לוינל ז"ל על לשון הסגסגה הוצא בעמנו ושמחתי כאשר היה לבני עם לבנו והעמקתי תשובתו בלשון למען ירון הקורא בו. וז"ל תשובה מה שאמרתם משום זיר וכו' (עיין צ"ל לשון התשובה) לא מזוזה דעלמא עד כאן לשון תשובתו אלא בלאות חובה כתיבה ואחרי המעיין התבונן בדברים לשמן ותראה איך יאלו הדברים מפי אומן ואיך הולנו כהלכתן : ויהיה גובה השער עשר טפחים או יתר כו' עד ועשוי לדירת קבע. פרק קמא דיומא (דף י"א) : בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המזוזה. פרק קמא דסוכה (דף ח') : ואם יש בו כדי לרבע ארבע אמות על ארבע אמות כו' עד חייב במזוזה : באכסדרה וכו' המקום כו' עד אם המזוזה. פרק הקומץ רבא (דף ל"ג) :

בכתב הראב"ד ז"ל תמיה אני על שער הגנים שפטר וכו' ולא שער הגנים עכ"ל . ואני אומר הלכה זו פרק הקומץ דבה מדייקא שפיר דגרסינן הו רבנן בית שער הפסחה לגניה ולקטוניא רבי יוסי אומר ידון בקטוניא והכמים אומרים ידון כאוור רב ושמואל דאמרי חריוורו מגניה לבית דכ"ש לא פליגי דהייב מאי טעמא ביאה דבית הוא כי פליגי מבית לגניה מר סבר גינה עיקר ומר סבר קטוניא עיקר דבה ורב יוסף דאמרי חריוורו מבית לגניה כולי עמלא לא פליגי דפטור מאי טעמא פסחה דגניה הוא כי פליגי מגניה לבית מר סבר ביאה דבית הוא ומר סבר כולה אדעתא דגניה הוא דעמידא אצוי ורבא עמידא כרבה ורב יוסף ורב אשי עמידא רבא ושמואל לחומרא ע"ל בגמרא . ופקא עיניך ורבא דלכולהו הניא ואמוראי כי הויא פסחה דגניה בלחוד פטורה כדברי ר"מ ז"ל . שנואים ומוצאים ונראים לעין וכן פירש רש"י ז"ל . ומה שהקשה הראב"ד ז"ל איני משבי עליו בראוני כי ידעתי קוטנו עבה ממחני והיה יכול לתרעה לממה פנים אש ירעה וגם אני לא באתי בזה היחודו לתרע מה שיקשה הוא או אחרים על הגמרא אלא מה שיקשה על ר"מ ז"ל אכל מה אעשה בלתי אשחוק מדרך הטעום ואולי יתשדני הברוא לדעת אחרת שאיני חושש לדבריו חלילה לי וחס ליה בזה השקפה דאכל ונרמנא לנלן מהא דדעתא על כן נראה לי לתרע דכד"א גינה לעיון עמידא דהיינו דכרמו ולחייב קמ"ל וכן דיר סד"א למילתיה חשיבא וכדכיר דמאי קמ"ל לא דמאי דלמא לבית מקורה דהוהא אורחא לקטיווי וכוון שלא קרבו לא נעשים עדיין מתכנתו לגמרי אצל דיר דכד"א גינה לעיון עמידא דהיינו דכרמו ולחייב קמ"ל . אם היו הכמים החייבין כ' עד עשרין לדירת קבע . פרק הקומץ דבה (דף ל"ג) ופרק קמא דיומא (דף ר"א) :

אהבה. הלכות מזוזה פו

שערי מדינות יש מדינה מוקפת הרים ויערים דרך שערים כגון ארץ הגר ע"ל. ופירש כן משום דמדינה היינו הפרוכא דמשמע בסוף כחוצות: וס"ש אפילו עשרה בתים זה פתוח לזה וכו'. נלמד מזה שנתבאר צמחון ובפרק הקומץ (מנחות ל"ג ז') אמר כי ארזיקי בית שער הפתוח להלך ובתים הפתוחים לבית שער. ופירש"י בית שער הפתוח לחצר וכו' בעי שתי מזוזות אחד בפתח שמצד שער לבתים ואחד בפתח שמן החצר לבית שער: ומפני זה אמרו וכו'. בהקומץ (ס"ט) ח"ר בית שער הפתוח לגינה ולקטניות כלומר לאחר ר' יוסי אומר נידון בקטניות והכ"ל נידון בבית שער רב ושמואל דאמרי תרומתו מגינה לבית כ"ע לא פליגי דחייב מ"ט ביאה דבית הוא כי פליגי מבית לגינה מ"ט קטניות עיקר ומר סבר גינה עיקר רבה ורב יוסף דאמרי תרומתו מבית לגינה כ"ע לא פליגי דפטור מ"ט פתח דגינה הוא כי פליגי מגינה לבית מר סבר ביאה דבית הוא ומר סבר כולה אדעתא דגינה עבידא אביי ורבא עבדי כרבה ורב יוסף ורב אשי עביד כרב ושמואל לחומרא והלכה כרב ושמואל לחומרא. ופירש"י נידון בקטניות ולריך מזוזה. נידון בבית שער באור ואין לריך מזוזה. מגינה לבית באורו פתח שבין הגינה לבית שער לכ"ע חייב דביאה בית שער הוא אורו שער שבו נכנסין מן הקטניות שהבאים מהגינה דרך בית שער נכנסין בו לקטניות כ"ע לא פליגי דחייב. כי פליגי מבית לגינה פתח ההיזק שאלא מבית לגינה שהיואלין מן הבית דרך בית שער נכנסין בו לגינה. מר סבר עיקר בית שער לשם כניסת קטניות נעשה והוי כשאר בית שער דעלמא שחייבין כל פתחיו במזוזה. ומר סבר עיקר בית שער לגינה נעשה ללאח מקטניות לגינה הילכך נידון באור ולא בבית שער. מר סבר הפתח לשם קטניות עבידא וחייב במזוזה ומר סבר לשם גינה עבידא ופטור. ל"א ועיקר מגינה לבית חס כשהוא פתוח פתח מגינה לבית דהייכר יור הוי בבית דכ"ע לא פליגי דחייב. קטניות עיקר וחייב ואע"ג דליר סובב בגינה דכי אמרינן הלך אחר היכר הליך אחר פתח דבין חרי בת

יש לו פתח אחד חייב במזוזה אחת חס יס לו שני פתחים חייב בשתי מזוזות. וביאור זה שדרך העולם כעשויין ארובה באמצע עלייה עולין לה מן הבית במעלות ועושין פתח אחד למטה כדי שלא ירדו מן העלייה לבית כי חס ברשות ועושין בעלייה ארבע מחילות ועושין בו פתח כדי שלא יעלו מבית לעלייה אלא ברשות ופעמים שאין עושין אלא אחד ואילו עושין מכאן ואילו עושין מכאן: חדר שצבית וכו'. כבד כחב דין זה לעיל. וא"י למה נשנה כאן: יא פתח שבין בית המדרש וכו'. בפרק הקומץ (ל"ג) ההוא פתחא דנסיק ביה רבי לבי מדרשא לא הוה עביד ביה מזוזה וכו' ההוא פתחא דהוה עביד ביה רבי הוה לבי מדרשא ועביד ליה מזוזה חס רגיל הוה דאמר רב יהודה אמר רב במזוזה הלך אחר הרגיל כלומר להחמיר במזוזה בפתח שבין ביתו לבית המדרש הלך אחר הרגיל שחס הוא רגיל ללכת ולבוא חמיר דרך אותו פתח חייב במזוזה ואם חלו רגיל ללכת ולבוא בקביעות אלא פעם במקרה פטור, כ"ל לדעת רבינו. ובג"י פירוש דפתחא דרבי לא היה עשוי אלא לו לבדו והיינו שאינו רגיל ופתחא דרב הוה היה עשוי לכל הנכנסין לכה"כ או רובם והיינו רגיל וכן פירש"י ז"ל ולשגא משמע טפי כמו שפירשנו לדעת רבינו: פתח שבין שני בתים וכו'. שם אמר רב יהודה אמר שמואל הלך אחר היכר יור ה"ד היכר יור כגון פתחא דבין חרי שני בין גבדי לגבי כלומר שחילק ביתו חציו לאורך האגפים הבאים אל הבית וחציו לאורך חצו לנעשות ויש פתח ביניהם וכל פתח פתוח לרשות הרבים ובעינן מזוזה דרך ימין לביאה והכא לא ידעינן הי חשוב דרך ביאה אי מהאי גיסא אי מהאי גיסא וקאמר דהלך אחר היכר יור כלומר אחר חור שהדלת סובב בו אותו ד' שהחור בו חשוב בית ודרך ימין שנקנסין בו וזהוין מזוזה: יב והיכן קובעין וכו'. (שם ל"ב ז') אמר רב יהודה אמר שמואל מזוזה להניחה במקום חלל הפתח פירוש ולא במקום: ומ"ש בטפח הסמוך לחון. ג"ז שם (ל"ג ז') אמר רבא אמר להניחה בטפח הסמוך לר"ה מ"ט רבא אמר כי היכי דתפגע ביה מזוזה

כולן חייבין. ומפני זה אמרו שער הפתוח מן הגינה לחצר חייב במזוזה: ב בית הכסא ובית המרחץ ובית הטבילה ובית הבורסקי וכיצא בהם פטורין מן המזוזה לפי שאינן עשויין לדירת כבוד. סוכת [נ] חג בחג ובית שבספינה פטורין מן המזוזה לפי שאינן עשויין לדירת קבע. * שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו החיצונה פטורה מן המזוזה לפי שאינה קבועה. החנויות שבשוקים פטורין מפני שאינן קבועים לדירה: * בית שיש לו פתחים הרבה אע"פ שאינו רגיל לצאת ולבוא אלא באחת מהן חייב לעשות מזוזה בכל פתח וזו ופתח. * פתח קמן שבין בית לעליה חייב במזוזה. חדר שבבית אפילו חדר בחדר חייב לעשות מזוזה על שער החדר הפנימי ועל שער החדר החיצון ועל שער הבית שכולן עשויין לדירה וקבועין: יא פתח שבין בית המדרש או בין בית הכנסת וביתו אם רגיל לצאת ולבוא באותו הפתח חייב במזוזה. פתח שבין שני בתים הולכין אחר הציר של דלת מקום שהציר נראה עמו שם קובעים את המזוזה: יב * והיכן קובעים את המזוזה בתוך חלל של פתח בטפח הסמוך לחון בתחלת שליש העליון של גובה השער. ואם קבעה למעלה מזה כשרה. והוא שירחיקנה מן המשקוף טפח וצריך לקובעה על * ימין הנכנס לבית ואם קבעה משמאל פסולה. ובית של שותפין חייב במזוזה

השגת הראב"ד

(* שתי סוכות של יוצרים כו' עד לפי שאין לה קבע: כתב הראב"ד ז"ל אף הפנימית אין לה קבע:

א הכל בעור שם:

תחלה ורב הוה מסורא אמר כי היכי דנעטריר פירוש שחם יס בחלל הפתח שלשה או ארבעה טפחים קודם שיגיע לדלת מזוזה להניחה בטפח הסמוך לר"ה כי היכי דנעטריר במזוזה קודם שיכנס רגלו לחלל הפתח. כי היכי דנעטריר שיסמור הבית מן המזוזה ומ"ה כל מאי דילכין להוציא המזוזה לר"ה נזילא: בתחלת שלוש העליון וכו'. (שם ל"ג) ח"ר זירא אמר רב מהאמר שמואל מזוזה להניחה בתחלת שלוש העליון. ומ"ש וכלד של ירחיקנה מן המשקוף טפח. טעמו מדאמרין על הא דר' זירא אמר שמואל ורב הוה אמר מגביה מן הקרקע ומרחיק מן הקורה טפח וכל הפתח כולו כשר למזוזה. מייחבי מגביה מן הקרקע טפח ומרחיק מן הקורה טפח וכל הפתח כולו כשר למזוזה דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר וקשרתם וכתבתם מה קשרתם גובה אף כתיבתם גובה גובה רב ר' הוה הוה דאמר כרבי יהודה אלא שמואל דאמר כמאן לא כרבי יהודה ולא כרבי יוסי לעולם כרבי יוסי ומאי תחלת שלוש העליון דקאמר להרחקה. ומשמע דרבינו דלא פליגי רבי יוסי ורבי יהודה אלא בלמטה משלש העליון אלא למעלה ד"ה לריך להרחיקה מן הקורה טפח והכי משמע מדאמר רבי יוסי מה קשרתם גובה אף כתיבתם גובה וכי היכי דקשרתם דהויא בגובה הזרוע אינו בסוף גובהו אלא מרוחק מסוף גבוה קלח ה"כ כתיבתם דילפין מיה דהויא בגובה אינה בסוף הגובה אלא מרוחק ממנו מעט דהיינו טפח כ"ל לדעת רבינו. והר"ש חולק ואומר שיכול להיות בגובהו של פתח עד המשקוף: כתב הראב"ד הגע עמך שהוא שער גבוה מניחה כנגד כתפיו ודיו ע"ל. וזה שכתב הראב"ד הוא ירושלמי בסוף מגילה. ורבינו סובר דמכיון שלא הוזכר כן בגמרא דידן משמע דלא ס"ל הכי: וצריך לקובעה מימין וכו'. מיימרא דרבא פ"ק דיומא (דף י"ב ז'): ובית של שותפין וכו'. ברייתא (שם י"א) וק"ל למה איחר רבינו דין זה עד כאן דלעיל הו"ל לבחבו. ונ"ל דמשום דבגמרא צבדי הדדי אימאר דאמאי דמיא ביה האשה וזוהי בשותפין חייב פרכין פשיטא מכו דהויא ציחק ולא ציחה ציחק ולא ציחה קמ"ל ואלא ציחק למה לי. כדכרס דאמר רבא

דחורוייהו עיקר וכו'. ס"ל כרבי יוסי ואליצא דשמואל עכ"ל: * בית הכסא וכו'. ברייתא פ"ק דיומא (דף י"א) ומסיים בה הכסא אף על פי שהגשים מתקטנות בהם פטורים משום דנפיש זוכמיה ולכן סתם רבינו ולא חילק ונתן טעם לפי שפירשו. אינו עשוי לדירה בבית והיינו דנפיש זוכמיה: סוכת חג צבא. ברייתא שם (דף י') פלוגתא דר' יהודה ורבנן ופסק כרבנן ומפרש בגמרא דנבאר כל ימות ההנה כ"ע לא פליגי דפטורה כי פליגי בשבועת ימי החג וטעמא דרבנן משום דזוכה דירת ערלי בעינן ולא מייחבי במזוזה כלומר דדומיא דבית בעינן וסוכה בשבועת ימים שהוא יושב בה הויא דירת ערלי: אף מה שכתב ובית שבספינה: שתי הוכות וכו'. פ"ק דסוכה (דף ח' ז') ח"ר לוי שתי הוכות של יוצרים זו לפנים מזו הפנימית אינה פוכה והחיצונה המזוזה החיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה ואמאי הויא חיצונה בבית שער דפנימית והחיצונה המזוזה משום דלא קביעה. ופירש"י לא זו ולא זו דבר קבוע ואין הפנימית חשובה להיות לה בית שער. וזה דעת הראב"ד שכתב ח"א אף הפנימית אין לה קבע כלומר ומלשון רבינו נראה דמשום דלא קבועה לא קאי אלא החיצונה ומשיג עליו דאם החיצונה היה ראוי להחיצה מזד עלמה אלא משום דלא קביעה גס הפנימית לא קביעה והפטר אבל כשאנו אומרים שהיה ראוי להחיצה משום בית שער דפנימית אלא לפי שסתיון אין קבועות לא שייך האי קושיא דכתי דמיעוט קביעותו מהכי דלא ליהוי לה בית שער מ"מ לא מהכי לפטור הפנימית שהוא דר בה בקביעות. וטעם רבינו דכיון דאמרו בגמרא משום דלא קבועה משמע ליה דלא קאי אלא החיצונה וה"ק פנימית כיון דנעשית לשם דירת קבע חייבה אבל חיצונה שלא נעשית לשם דירת קבע אין להחיצה אפילו מטעם בית שער דהו"ל כסוכה שהיא בית שער לבית דלא מייחביא כ"ל:

י בית שיש לו פתחים הרבה וכו'. מיימרא דרב פפא בפרק הקומץ (מנחות ל"ד): פתח קמן וכו'. שם אימאר לול הפתח מן הבית לעליה אמר רב הוה חס

מגדל עז

שתי סוכות של יוצרים כו' עד לפי שאין לה קבע. פ"ק דסוכה (דף ח') : כתב הראב"ד ז"ל אף הפנימית אין לה קבע עכ"ל: ואני אומר זה שכתב ר"מ ז"ל תלמוד ערוך פ"ק דסוכה ואנו רגילין לפרש כי הפנימית עיקר קבע דירת היורש שם לאכול ולשתות ולשן שם אכל החיצונה אינה אלא למכור כמאיות שבשוקים ככמון פטורות, ואם מפני שהיא סוכה אמר הראב"ד ז"ל תמה אני והלא ברית מנכה סוכה נחלקו או סוכה דירת ערלי בעינן או קבע דאלמא יש קבע לסוכה ונמיתה קא אמרינן כד"ן: ההנאות שבשוקים כו' עד ליריה בית שיש לה פתחים כו' עד קובעין את המזוזה. פסק הקומץ (דף ל"ד): והיכן קובעין את המזוזה כו' עד חייב במזוזה. פסק הקומץ רבה (דף ל"ד): כתב הראב"ד ז"ל הגע עמך שהיה שער גבוה מניחה כנגד כתפיו ודיו עכ"ל: ואני אומר כי ר"מ ז"ל לא פסק כן לפי שנבדלו לא חילק וגם ר"י אלפס ז"ל לא הביאו בלכותיו מוכח שאין הלכה כמותו דרבא דבבלי כהמא קמי וזכרם עיונינן נמי כי מייירי בגובה הפתחים לא מייירא וכו':

הנחות מיימוניות

[ג] כחכמים ורלא כר' יהודה דמחייב בסוכת החג בחג פ"ק דיומא וע"ש: [ד] הקומץ רבה אפר רב פפא האי אינדרוה דאית ליה ד' פתחין חייב בדר' מזוזות אע"פ שרגיל בחד ספי: * [פור שם סימן רפ"ט וכתב מבי' שלשים ולמעלה הכל הוא פסוקה עד המשקוף וכן כתב הרא"ש ע"ש]: * [כבד רבינו שמחה פנים שבאמצע הפתח וב' דלתות שוקפין עליו אחד מימין ואחד משמאל ופתח אחד פתוח בכל פעם ליכנס ולצאת ולפעמים כשיש להכניס שם הביולות גדולות מפרק העץ ופתח ב' הדלתות יתן המזוזה באותן פנים דרך ימין לאותו הרגיל להיות פתוח אע"ג דכשנפרק ומחזיר בתקן עם המזוזה ולא הוי תעשה ולא מן העשוי כמו חתך והניח ולבסוף העמיד שהרי מתחלת קביעות הפנים היה קבוע ועומד דרך קביעותו וכן מוכח הנמרא דאמר בתחלת גבי סלית שנקרע הבגד מן הציצית חוץ לג' הפירות וכו' ומסיק ושין שלא יבא אסא על אסא מסיקם. אחר תכלית ותולה בה איטא כל היבא דמתחילה בכשרות שוב אינו נקרא תעשה ולא מן העשוי. היג' :

רצא דרך ציאתו וכי עקר אינו כרעה דמינה עקר צריסא. והשמים רבינו כלן דין צית האשה לפי שמקד על מ"ש בספ"ד דנשים חייבות במזוזה: אמרו חכמים וכו'. [מנחות מ"ג.]: פ"ז א מצות עשה על כל איש וכו'. פ"ז דסנהדרין (דף כ"א ב') אמר רבא אע"פ שגמרו לו אבותיו ס"ת לאדם מזה לכתוב משלו שנאמר ועשה כתבו לכם

את השירה: ואם כתבו בידו וכו' עד כולו. מיתרם דריב"ל בפרק הקומץ (מנחות דף ל') וכחציה הרי"ף בהלכות ס"ת:

ב והמלך מזה עליו וכו'. פ"ז דסנהדרין (דף כ"א ב') משנה וכתב ספר תורה לשמו יוצא למלחמה והוא עמו וישב בדיו והוא עמו מיסב והוא כנגדו שנאמר והיטה עמו וקרא בו כל ימי חייו. ובמלך הנא וכתב לו את משנה התורה כותב לשמו שתי תורות כלומר אחת מדיו הדיוט ואחת מדיו מלך. אחת שהיא יוצאת ונכנסת עמו ואחת שמונחת בביט גזיו אותה שיוצאת ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמע וטולה בזרועו אינו נכנס בה לביט המרחץ ולא לביט הכסא. ומשמע בנמרה שאפי' הניחו לו אבותיו או היו לו מלה ספרים בעת שיצא על כסא המלכות מזה לכתוב ס"ת יותר לשמו וכן נראה מלשון רבינו כלן ובפ"ג מהלכות מלכים. ומ"מ ל"ע להם לא כתב רבינו שאלוה שיוצאת ונכנסת עמו עושה כמין קמע וטולה בזרועו כדליתא בצרייתא שכתבו. גם מה שכתב ומניחין אותו מספר רי"צ ר"ך עיון מנה ליה:

ד ספר תורה שכתבו וכו'. בפ"ק דמגילה (דף י"ז:) אמר רבי יוסי מגילה לריכא שריטטו כלמיתא של תורה. ופירש"י. כס"ת עלמו, וכן בירושלמי פ"ק דמגילה כתבו הרי"ף בסוף הלכות ספר תורה הל"מ שיהיו כתובין בדיו מסורגל כלומר מסורטט וכן במדרש:

במזוזה: י"ג חייב [א] אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד. וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותיו בהבלי הזמן. וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים. אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שהרי יש לו מזכירין רבים והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך יי' סביב ליראיו ויחלצם. בריך רחמנא דסייען:

פרק שביעי

א מצות אעשה * על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה. כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות. ואע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו. ואם כתבו בידו הרי הוא כאילו קבלה מהר סיני. ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו. וכל [א] המניה ספר

ומ"ש או שכתבו וכו'. בירושלמי פרק קמא דמגילה לא יהא כותב חזיו של קלף וחזיו של עור: וכיצד כותבין ס"ת וכו'. בפ"א דמילה (שבת דף קל"ג) התנא לפניו במלות ס"ת נאה בדיו נאה בקולמוס נאה בלבלר אומן: יניח בין כל תיבה ותיבה וכו'. עד יחזור לחתום השירה. ברייתא בהקומץ (מנחות דף ל'): ומ"ש לא נאמר מן השירה כדי לכתוב ג' אותיות וכו' עד מתחלת שירה. הוא סברה: ומ"ש לא ימעט מכתב מפני הריחו שכן פרשה לפרשה. עניינו שאם נודמנה לו שירה אחת שיש לו לסיים בה פרשה ראשונה ולהתחיל בה פרשה אחרת ויש ריוח מועט ביניהם אם לא יכתוב כתיבה דקה אפי' לא יעשה כן אלא יורז עלמו שלא יאטך לבא לידו כך: ומ"ש נודמנה לו תיבה אחת בה שתי אותיות וכו'. כלומר אף ע"פ ששאר לכתוב ב' אותיות חוץ לדף מתיבה בה ה' אותיות אבל תיבה שלמה אינו רשאי:

ו נודמנה לו בתוך השירה וכו'. זה כהב רבינו מסברא. והעור כתב שהר"ש ז"ל חולק ואומר דדוקא בבה ה' אותיות שרי בשכונה בתוך הדף כיון שאין חוץ לדף אלא שתי אותיות אבל בה ז' או בת ט' אף על גב דרוב בתוך הדף כנון ד' מו' וה' מס' אין לכתוב ג' או ד' חוץ לדף:

ז ומניה בין כל חוטם וכו'. ברייתא בפ"ק דכתבא: ובשיגמור את התורה וכו'. הרי"ף בפרק הקומץ הכותב ס"ת לא יגמור באמצע הדף אלא מקצר ועולה עד סוף הדף אינו והא ר"י אמר כי אלא אמר רב גידל אמר רב לעני כל ישראל באמצע שירה חתמא. ואסיקנא והלכתא באמצע שירה דוקא:

ויהר באותיות הגדולות וכו':

אבל

תורה ואפילו אות אחת הרי הוא כשהוא הדיוט שנאמר והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו וגו'. ומניחין אותו מספר העזרה ע"פ בית דין הגדול. זה שהיה לו כשהוא הדיוט מניחו בבית גזיו. וזה שכתב או שנכתב לו אחר שמלך יהיה עמו תמיד. ואם יצא למלחמה ספר תורה עמו. נכנס והוא עמו. יושב בדיו והוא עמו. מיסב והוא כנגדו שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו: ג לא היה לו ספר תורה קודם שימלוך צריך לכתוב לו אחר שמלך שני ספרי תורה. אחד מניחו בבית גזיו. והשני יהיה עמו תמיד לא יסור מעמו אלא בלילה בלבד וכשיכנס לבית המרחץ או לבית הכסא או לישן על מטתו: ד יספר תורה שכתבו בלא שרטוט או שכתבו מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף פסול אלא או כולו על הגויל או כולו על הקלף. וכיצד כותבין ספר תורה. כותב כתיבה נאה ביותר. יניח בין כל תיבה ותיבה כמלא אות קטנה ובין אות לאות כמלא חוט השערה ובין כל שיטה ושיטה כמלא שיטה. ואורך כל שיטה יושיטה שלשים אותיות כדי לכתוב למשפחותיכם למשפחותיכם למשפחותיכם [א] תלתא זימני. וזה הוא רוחב כל דף ודף. ולא תהא שיטה קצרה מזה כדי שלא יהא הדף באיגרת. ולא אורכה יותר על זה כדי שלא יהא עיניו משוטטות בכתב: ה הלא ימעט הכתב מפני הריחו שבין פרשה לפרשה. נודמנה לו תיבה בת חמש אותיות לא יכתוב שתים בתוך הדף ושלוש חוץ לדף אלא כותב שלש בתוך הדף ושתים [א] חוץ לדף. לא נשאר מן השיטה כדי לכתוב שתי אותיות מניח המקום פנוי ומתחיל מתחילת השיטה: ו נודמנה לו תיבה בת שתי אותיות לא יורקנה בין הדפין אלא יחזור לתחלת [א] השיטה. נודמנה לו בתוך השיטה תיבה בת עשר אותיות או פחות או יותר ולא נשאר מן השיטה כדי לכתוב את כולה בתוך הדף * אם יכול לכתוב חציה בתוך הדף וחציה חוץ לדף. כותב ואם לאו מניח המקום פנוי ומתחיל מתחלת [א] השיטה: ז ומניה בין כל חומש וחומש ארבע שיטין פנויות בלא כתיבה לא פחות ולא יותר. ויתחיל החומש מתחלת שיטה חמישית. ובשיגמור את התורה צריך שיגמור באמצע שיטה שבסוף הדף. ואם נשאר מן הדף שיטין הרבה מקצר ועולה ומתחיל מתחלת השיטה שבסוף הדף ולא יגמור את השיטה. יומתכוין עד שיהיה לעיני כל ישראל באמצע שיטה שבסוף הדף: ח ויהר באותיות הגדולות ובאותיות הקטנות ובאותיות הנקודות ואותיות המשוניות כגון הפא"ן הלפופות והאותיות העקומות כמו שהעתיקו הסופרים איש מפי איש. ויהר בתגין ובמניינין יש אות שיש עליה תג אחד ויש אות שיש עליה שבעה. וכל התגין כצורת זייגין הן דקין כחום השערה

א טור י"ד סי' ע"ר סמ"ג עשין כ"ד: ב סמ"ג עשין כ"ה: ג טור י"ד סי' רע"א סמ"ג עשין כ"ח: ד טור י"ד סי' רע"ב סמ"ג עשין כ"ט: ה טור סי' רע"ג: ו טור שס סי' רע"ז:

מגדל עז

חייב אדם להזהר כו' עד בדרכי מישרים. פרק הקומץ רכס (דף ל"ג): אמרו חכמים הראשונים כו' עד סוף הפרק. פרק התכלת (דף מ"ג) ופרק כ"מ (דף ל"ב): מצות עשה כו' עד לכתוב משלו. פרק כהן גדול (דף כ"א): אם כתבו בידו כו' עד כתבו מלו. פרק הקומץ רכס. (דף ל'): והמלך מזה כו' עד על מטתו. פרק כהן גדול (דף כ"א): ספר תורה שכתבו עד הגויל. בירושלמי פרק קמא דמגילה (דף ט"ו): וכיצד כותבין כו' עד שבסוף הדף. פרק הקומץ רכס (דף ל') ופ"ג דמס' סופרים ופרק ר' אליעזר דבבלי: ויהר באותיות גדולות כו' עד דכר. ככתב תגין:

הנהגות מיימוניות

[א] יש אומרים כי יש בירושלמי עיר שיש בה חזירים פסורים מן המזוזה ואירב"א כי ישתקע הרבר ולא יאמר כי בדיק בכולו ולא מצאו ואפילו אם ישנו בשום מדרש היינו דוקא בשתת הבית אבל בחדרים ועליית חייבין ואפילו בפתח הבית במקום שנתחלת שיש עליין השערים למעלה מעשרה יכול להניח. אמנם היה נוהג לכתוב כולה בפתח וכתב ה"ר משה מקצו שנים בחדרים במקום שהתינוקות מצויין הוא מכסה הנקב במעט שעור ע"כ: [כתב הרא"ש דהאידנא פ"ע לכתוב חומשין משנה וגמרא עם פירושהן להגות בהן הוא יבנינו וגם שלא למורכס אפילו יש לו הרבה אם לא למדור תורה ולישא אשה ע"כ: [ב] פ"ר ר"י שמידי באדם הלוקח ס"ת מופעה שעתה היה באיסור ביד המוכר: [ג] פ"ר רבינו חננאל בשם הגאון דהיינו שיעור ספה ומשם ר"ת דוקא מכתובה דקה בעיני ג' למשפחותיכם אבל מכתובה נסה. הכל לפי הנוי שהרי ג' למשפחותיכם מכתובה נסה היה יותר מספח. ודעת רבינו נראה שר"ל לעולם בג' למשפחותיכם מאותה כתיבה: [ד] אבל בשם ר"ת שאין לכתוב אפילו אות אחת טמנו חוץ לשיטה וכן לא יכתוב השם בסוף הדף. שלא יהא כתוב אחרי כן עד כאן: [ה] (ע"כ בספר) בפרק הקומץ ופסק זה דיקדק מהא דלעיל נודמנה לו תיבה בת ה' אותיות כו' * [כתב הרא"ש דוקא בבת ה' אותיות שרי בשויה בתוך הדף אבל בת ז' או ט' אע"ג דרוב בתוך הדף כנון ד' מו' וה' מס' אין לכתוב לכתחילה דלא כהרמב"ם דכתיר ע"כ. ועיין בספר י"ד סי' רע"ג: [ס] אבל למשך האותיות ולעשותן גדולות עד סוף השיטה אמר שאין לשנות את אחת מחבירו ולא לגדלו ולא להקטין וולתי המקובלים לבעלי המסורות להיות גדולות או קטנות:

אבל בשם ר"ת